

Capitolul I

Considerații generale asupra contractului de transport

1. Noțiuni, reglementare, elemente

Deplasarea persoanelor și bunurilor în spațiu se realizează prin intermediul unui mijloc de transport. Libera circulație a persoanelor sau bunurilor este asigurată de existența unui sistem de căi de comunicații, care comportă reglementări pe modalități distincte de transporturi.

În sistemul nostru de drept, contractul de transport a fost reglementat de Codul civil din 1864 și Codul comercial de la 1887¹. Prin preluarea și unificarea acestor dispoziții², regimul juridic al contractului de transport este stabilit de Codul civil din 2009.

Reglementările interne se completează cu regulile uniforme ale convențiilor internaționale în materia transporturilor³. Prin intermediul lor s-a realizat un cadru uniform pentru contractul de transport internațional⁴.

¹ Pentru amănunte, a se vedea E. Cristoforeanu, *Despre contractul de transport*, Cartea I, Ed. Curierul Judiciar, București, 1925, pp. 34 și urm.; P.I. Demetrescu, *Contractul de transport*, Ed. de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1962, pp. 27 și urm.; O. Căpățînă, *Contractul comercial de transport*, Ed. Lumina Lex, București, 1995, pp. 26 și urm.

² A se vedea art. 1.470, pct. 2 și art. 1.473-1.477 C. civ. din 1864; art. 413-441 C. com. de la 1887.

³ Pentru principalele reglementări uniforme în domeniul transporturilor, a se vedea B. Ștefănescu (coord.), *Dreptul comerțului internațional. Documente*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, pp. 379 și urm.

⁴ În această privință, a se vedea D.A. Sitaru, Ș.-A. Stănescu, *Contractul de transport internațional de mărfuri*, Ed. Lumina Lex, București, 2007, pp. 10 și urm.; I. Macovei, *Tratat de drept al comerțului internațional*, Ed. Universul Juridic; București, 2014, pp. 454 și urm.

Regulile care guvernează transportul sunt rapiditatea, fluiditatea și siguranța traficului¹. Raportat la activitățile de prestări de servicii, specificitatea contractului de transport este configurată de următoarele elemente: deplasarea de persoane sau de bunuri; profesionalismul transportatorului; gestiunea operațiunii de către transportator².

Definiția contractului de transport este prevăzută de art. 1.955 C. civ. Potrivit textului, prin contractul de transport, o parte, numită transportator, se obligă, cu titlu principal, să transporte o persoană sau un bun dintr-un loc în altul în schimbul unui preț pe care pasagerul, expeditorul sau destinatarul se obligă să îl plătească la timpul și la locul convenite.

Întrucât vizează toate tipurile de contracte de transport, definiția legală este de maximă generalitate. Prestația caracteristică a contractului poate consta în transportul de bunuri, precum și în transportul de persoane și bagaje. Pentru fiecare tip de transport se aplică o reglementare distinctă.

2. Caractere juridice

Din definiția contractului de transport rezultă anumite caractere juridice. Contractul de transport are un caracter numit, sinalagmatic, consensual, cu titlu oneros, comutativ, de adeziune sau negociat.

- Contractul de transport este numit, fiind prevăzut de normele reglementate în Codul civil. Dispozițiile generale ale Codului civil se aplică contractului de transport de bunuri și contractului de transport de persoane și bagaje. În raport cu aceste prevederi, reglementările speciale privind activitățile din diferite modalități de transport sunt în relația de la legea specială la legea generală.

- Contractul de transport este sinalagmatic sau bilateral, deoarece dă naștere la obligații reciproce și interdependente. Fiecare parte are o dublă calitate, de debitor și creditor. Prin acest contract, transportatorul

¹A se vedea J.-M. Jacquet, Ph. Debecque, *Droit du commerce international*, 3e édition, Dalloz, Paris, 2002, pp. 183 și urm.

² Pentru detalii, a se vedea O. Căpățînă, *op. cit.*, pp. 31 și urm.

își asumă obligația de a efectua transportul, iar expeditorul de a plăti prețul serviciilor de transport. Specific contractului de transport este faptul că poate da naștere la drepturi și obligații în sarcina destinatarului, indicat de expeditor¹.

• Contractul de transport este consensual, întrucât acordul de voință între expeditor și transportator este perfectat fără a fi necesară îndeplinirea anumitor condiții de formă. Pentru existența valabilă a contractului, consimțământului părților trebuie să fie liber și neviciat.

Încheierea contractului în temeiul consimțământului nu este necesar să fie dublată de predarea bunului. De altfel, caracterul consensual al contractului este admis, fără rezerve, în materia transportului de persoane².

În schimb, contractul de transport de bunuri este calificat de unii autori ca fiind real. Contractul se consideră încheiat în momentul predării sau remiterii efective a bunurilor obiect al transportului. Deplasarea până la punctul de destinație este posibilă numai în urma transmiterii posesiei către cărauș³.

În principiu, tratarea diferențiată a contractului de transport, după cum privește persoane sau bunuri, nu se justifică. Predarea materială a bunului nu condiționează încheierea contractului de transport. Deși necesară pentru efectuarea transportului, predarea bunului ține de executarea și nu de valabilitatea contractului. Totuși, prin dispoziții

¹ A se vedea și P.I. Demetrescu, *op. cit.*, p. 32.

² În acest sens, a se vedea R. Rodière, B. Mercadal, *Droit des transports terrestres et aériens*, 5e édition, Dalloz, Paris, 1990, pp. 178 și urm.; E. Cristoforeanu, *op. cit.*, pp. 67 și urm.; O. Căpățîna, *op. cit.*, pp. 35 și urm.; Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Codul civil. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2021, pp. 2316 și urm.; V. Nemeș, G. Fierbințeanu, *Dreptul contractelor civile și comerciale. Teorie, jurisprudență, modele*, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 280.

³ A se vedea, în acest sens, P.I. Dumitrescu, *op. cit.*, pp. 32 și urm.; O. Manolache, *Dreptul transporturilor*, Ed. All Beck, București, 2001, pp. 14 și urm.; M. Uliescu (coord.), *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, vol. III, *Partea a II-a, Cartea a V-a. Contracte speciale. Garanții*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, pp. 281 și urm.

explicite, legiuitorul poate să atribuie convenției părților natura unui contract real¹.

- Contractul de transport este cu titlu oneros, deoarece fiecare parte urmărește obținerea unui avantaj patrimonial în schimbul prestației sale. Expeditorul are în vedere deplasarea bunurilor sau persoanelor la punctul de destinație, iar transportatorul să încaseze prețul pentru serviciul prestat.

În cazul în care transportul este cu titlu gratuit, nu se aplică dispozițiile cuprinse în Codul civil. Datorită gratuității prestației, transportatorul este ținut numai de o obligație de prudență și diligență².

- Contractul de transport este comutativ, întrucât părțile cunosc, din momentul încheierii sale, existența și întinderea obligațiilor ce le revin. În situațiile în care pe parcursul transportului intervin anumite evenimente care împiedică ajungerea bunurilor sau bunurilor la destinație, contractul nu devine aleatoriu.

- Contractul de transport este de adeziune, fiindcă formularele tip, specifice fiecărei modalități de transport, conțin clauze prestabilite acceptate sau nu de beneficiari. Totuși, în funcție de statutul părților, felul transportului și anumite condiții, contractul poate avea și un caracter negociat. Prevederile clauzelor fiind impuse însă unilateral, posibilitatea de negociere a expeditorului este mult mai redusă³.

3. Părțile contractului

Părțile contractului de transport sunt subiectele de drept între care intervine un acord de voință, generând drepturi și obligații reciproce. Stabilirea părților contractului este diferențiată pentru fiecare categorie de transport⁴.

¹ În acest sens, a se vedea O. Căpățină, *op. cit.*, pp. 37 și urm.

² A se vedea *infra*, pct. 6.

³ A se vedea și M. Uliescu (coord.), *op. cit.*, p. 280.

⁴ A se vedea Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *op. cit.*, pp. 2315 și urm.; O. Căpățină, *op. cit.*, pp. 39 și urm.

În transportul de persoane și bagaje, contractul se încheie și se execută în raporturile dintre transportator și pasager sau călător¹. Părțile contractului de transport de bunuri sunt transportatorul și expeditorul, încărcătura fiind eliberată la destinație unei terțe persoane². Așadar, principalul subiect de drept este invariabil transportatorul, pe când cealaltă parte contractantă va fi în funcție de obiectul operațiunii.

• Transportatorul³ este o persoană fizică sau juridică, fiind un subiect principal în cadrul contractului de transport. În calitate de profesionist autorizat, transportatorul exercită o activitate organizată și de transport în interes public. Pe lângă cerințele speciale, transportatorul trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu. Utilizând infrastructura deschisă accesului public, transportatorul oferă serviciile de transport către orice persoană interesată⁴.

Contractul de transport nefiind *intuitu personae*, substituirea transportatorului este admisă. Potrivit art. 1.960 alin. (1) C. civ., noul transportator care preia executarea totală sau parțială a obligațiilor inițiale devine parte în contractul de transport.

Un alt efect al substituirii privește executarea obligației de plată din contractul de transport. Plata efectuată unuia dintre transportatori, conform art. 1.960 alin. (2) C. civ., are efect liberatoriu față de toți transportatorii care i-au substituit pe alții sau au fost substituiți.

În privința mandatarilor și comisionarilor, aceștia nu au calitatea de transportatori. Totuși, atunci când comisionarul se obligă, în baza unui contract de expediție, să execute transportul bunurilor încredințate de comitent, se vor aplica normele juridice privind statutul de transportator⁵.

¹ A se vedea art. 1.955 și art. 2.003 C. civ.

² Pentru conceptul de participanți la contractul de transport, care, pe lângă părți, include și destinatarul, a se vedea O. Căpățînă, *op. cit.*, pp. 38 și urm.

³ Pentru transportator se folosesc și denumirile de căraș sau operator de transport.

⁴ A se vedea art. 9 alin. (3) și art. 20 din O.G. nr. 19/1997 privind transporturile, republicată, cu modificările ulterioare.

⁵ A se vedea și O. Căpățînă, *op. cit.*, p. 40; M. Uliescu (coord.), *op. cit.*, p. 284.

- Expeditorul¹ este orice persoană fizică sau juridică, cocontractant al transportatorului. De regulă, proprietatea bunurilor aparține expeditorului-vânzător. Dreptul de proprietate se transferă destinatarului-cumpărător din momentul predării bunurilor către transportator.

Expeditorul bunurilor trebuie să nominalizeze în documentul de transport persoana destinatarului, căruia îi vor fi predate bunurile. Având însă posibilitatea unei opțiuni, expeditorul își poate rezerva dreptul de a fi destinatarul mărfii transportate sau de a indica o altă persoană ca beneficiar.

- Pasagerul sau călătorul este cocontractant al transportatorului în contractul de transport de persoane și bagaje. Beneficiar al contractului nu poate fi decât persoana fizică, care se deplasează cu un mijloc de transport la destinația dorită.

4. Poziția juridică a destinatarului

În raport cu părțile contractului de transport, destinatarul are o poziție juridică distinctă. Fundamentul juridic al drepturilor și obligațiilor destinatarului fiind controversat, a determinat ample discuții. În argumentarea opiniilor exprimate au fost invocate mai multe teorii².

- După o susținere, poziția destinatarului se explică prin intermediul gestiunii de afaceri. Transportatorul ar acționa în interesul transportatorului, comportându-se ca un *negotiorum gestor*. Totuși, inițiativa încheierii contractului de transport revine expeditorului, iar nu cărașului. De asemenea, drepturile destinatarului față de căraș sunt condiționate, în principiu, de ajungerea mărfii la destinație.

- Conform unei alte susțineri, poziția destinatarului se justifică pe temeiul cesiunii de drepturi. Expeditorul, în calitate de cedent, ar transmite drepturile ce rezultă din contractul de transport în favoarea destinatarului, care devine cesionar. Dar destinatarul nu poate să

¹ Expeditorul mai este denumit client, încărcător sau predător.

² Pentru analiza acestor teorii, a se vedea E. Cristoforeanu, *op. cit.*, pp. 51 și urm.; P.I. Demetrescu, *op. cit.*, pp. 30 și urm.; O. Căpățînă, *op. cit.*, pp. 43 și urm.

exercite drepturile expeditorului, care se sting prin faptul ajungerii lucrului la destinație. Întrucât apare ca un succesor al expeditorului, destinatarul ar putea fi expus la toate excepțiile personale, chiar străine de contract, pe care transportatorul le poate opune expeditorului.

- Într-o altă susținere, poziția destinatarului se întemeiază pe ideea stipulației pentru altul. Prin urmare, expeditorul este un stipulant, transportatorul un promitent, iar destinatarul un terț beneficiar. Stipulația pentru altul profită însă destinatarului. Efectul produs creează drepturi în favoarea sa, nu și obligații. Or, în contractul de transport, destinatarul poate fi obligat, uneori, a suporta prețul transportului. Mai mult, prin mecanismul stipulației pentru altul operațiunea transportului se împarte în două faze privind promisiunea asumată de transportator și realizarea drepturilor de către destinatar.

Datorită particularităților contractului de transport, poziția juridică a destinatarului nu poate fi determinată prin recurgerea la diferite formule și aplicații. Deși nu participă la formarea acordului de voințe, fiind o terță persoană, destinatarul dobândește anumite drepturi și obligații ce rezultă nemijlocit din contractul de transport¹.

Alături de părțile contractului de transport, destinatarul este titular de drepturi autonome. Drepturile destinatarului se dobândesc de la data încheierii contractului de transport. Dar aceste drepturi sunt supuse unui termen suspensiv și unei condiții rezolutorii. Până la ajungerea bunurilor la locul de destinație, drepturile fiind suspendate, destinatarul nu le poate exercita împotriva transportatorului. Datorită acestei situații, drepturile destinatarului pot fi revocate de expeditor, în timpul transportului, prin schimbarea persoanei destinatarului.

5. Dovada contractului

Proba contractului se poate face prin înscrisuri, denumite documente de transport. Distincte de contractul propriu-zis, înscrisurile cu rol probator sunt specifice diferitelor tipuri și modalități de transport.

¹ A se vedea art. 1.955, art. 1.961 alin. (2) și art. 1.997 C. civ.

Conținutul lor va fi în funcție de caracteristicile mijlocului de transport utilizat pentru deplasarea bunurilor sau persoanelor.

În conformitate cu art. 1.956 C. civ., înscrisurile incluse, cu titlu exemplificativ, în categoria documentelor de transport sunt scrisoarea de trăsură, recipisa de la bagaje, foaia de parcurs, conosamentul, tichetul ori legitimația de călătorie.

Dispoziții în materie de probațiune conține și O.G. nr. 19/1997 privind transporturile, republicată. Potrivit alin. (3) al art. 20, contractul de transport în interes public se probează pentru transportul de persoane, printr-un titlu de transport înmănat pasagerului, iar pentru transportul de mărfuri, printr-un document specific de transport.

Totuși, în anumite situații, contractul de transport poate fi dovedit, în lipsă de înscris corespunzător, și prin alte mijloace de probă¹. Astfel, în condițiile art. 309 C. pr. civ., se poate admite proba cu martori.

În textele Codului civil nu există nicio prevedere referitoare la forma contractului de transport. Rezultă astfel că existența documentelor de transport în formă scrisă nu constituie o condiție de validitate, ci doar de probă a contractului².

6. Modalități de transport

Modurile de transport fac parte integrală din sistemul național de transport. Potrivit art. 5 alin. (1) din O.G. nr. 19/1997, republicată, modurile de transport se grupează în transport rutier, transport feroviar, transport naval, transport aerian, transport multimodal și combinat³. Fiecare tip de contract implică o infrastructură de transport, mijloace de transport, operatori de transport și activități conexe

¹ În același sens, a se vedea A.-T. Stănescu, *Dreptul transporturilor. Contracte specifice activității de transport*, ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, pp. 22 și urm.

² În acest sens, a se vedea Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *op. cit.*, p. 2316; V. Nemeș, G. Fierbințeanu, *op. cit.*, p. 282.

³ Cu privire la clasificarea transporturilor, a se vedea O. Căpățînă, Gh. Stancu, *Dreptul transporturilor*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Lumina Lex, București, 2003, pp. 25 și urm.; I. Macovei, *op. cit.*, pp. 455 și urm.

transportului, precum și sisteme de management al traficului și sisteme de poziționare și navigație.

În legătură cu modalitățile de transport, dispozițiile art. 1.957 C. civ. rețin anumite distincții privind specificul activității¹.

O primă distincție se referă la numărul transportatorilor care participă la realizarea operațiunii. Modalitățile de transport prezintă astfel două forme: transport realizat de un singur transportator și transport realizat de mai mulți transportatori.

O altă distincție se raportează la modurile de transport utilizate în derularea operațiunii. În mod corespunzător, transportul se realizează prin folosirea unui singur mod sau mai multor moduri de transport.

Prin prima criteriilor de clasificare sunt reglementate două modalități: transportul succesiv și transportul combinat. Regulile speciale în materie se vor aplica mai ales executării contractului, precum și răspunderii pentru neexecutarea contractului².

Transportul succesiv este efectuat de doi sau mai mulți transportatori care se succed pe parcurs, utilizând același mod de transport.

Trăsăturile definitorii ale transportului succesiv sunt prevăzute de art. 1.957 alin. (2) și (3) C. civ. Pentru a fi considerat succesiv, transportul trebuie să îndeplinească, în mod cumulativ, următoarele condiții: transportul să fie realizat de mai mulți transportatori; realizarea transportului să implice un singur mod de transport; predarea bunurilor și a bagajelor de la unul la alt transportator să fie realizată fără intervenția expeditorului sau a călătorului.

Transportul combinat este efectuat de același sau aceiași transportatori succesivi care utilizează moduri de transport diferite.

Elementele caracteristice ale transportului combinat sunt prevăzute de alin. (2) și (3) ale art. 1.957 C. civ. Condițiile care trebuie îndeplinite cumulativ pentru existența transportului combinat sunt următoarele: realizarea transportului să implice folosirea mai multor moduri de transport; predarea bunurilor și bagajelor de la un

¹ A se vedea Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *op. cit.*, pp. 1956 și urm.

² A se vedea art. 1.999, art. 2.000, art. 2.001 și art. 2.006 C. civ.

transportator la altul, până la destinație, să fie realizată fără intervenția expeditorului sau a călătorului. Datorită particularității operațiunii, pentru transportul combinat, în practica internațională, se folosește sintagma transport multimodal¹.

7. Domeniul de aplicare

Dispozițiile referitoare la contractul de transport din Codul civil, potrivit art. 1.958 C. civ., se aplică tuturor modurilor de transport.

Prin textul alin. (1) al art. 1.958 este consacrat principiul aplicării generale a dispozițiilor privitoare la contractul de transport. Indiferent de modul de transport, aceste dispoziții formează dreptul comun în materie de transport².

Tot aceleași text prevede principiul aplicării subsidiare a dispozițiilor ce reglementează contractul de transport. Normele din Codul civil se aplică doar în măsura în care nu sunt incidente tratate ratificate de România, legi speciale, practici statornicite între părți ori uzanțe³.

În privința uzanțelor, dispoziția legală face o aplicare a art. 1 alin. (3) C. civ. Astfel, în materiile reglementate de lege, uzanțele se aplică numai în măsura în care legea trimite la ele în mod expres.

De la aplicarea generală a dispozițiilor în domeniul contractului este exceptat transportul cu titlu gratuit. Totuși, alin. (2) al art. 1.958 admite și o excepție la excepție⁴. Dacă transportul gratuit este efectuat

¹ A se vedea Convenția Națiunilor Unite cu privire la transportul multimodal internațional de mărfuri, încheiată la Geneva, la 24 mai 1980.

² Dispozițiile Codului civil nu se aplică și contractului încheiat în transportul maritim și probat față de toate părțile interesate prin conosament. Normele referitoare la contractul de transport din Codul comercial, potrivit art. 230 lit. e) al Legii nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil, se vor abroga la data intrării în vigoare a Codului maritim.

³ A se vedea art. 1.958 alin. (1) C. civ. și art. 140 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil.

⁴ În acest sens, a se vedea Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *op. cit.*, pp. 2319 și urm.

de un transportator care își oferă serviciile publicului în cadrul activității sale profesionale, aplicabile vor fi dispozițiile Codului civil. În această situație, transportatorul nu are decât o obligație de prudență și diligență.

Transportatorul care își oferă serviciile publicului, potrivit alin. (3) al art. 1.958, are obligația de a accepta la transport orice persoană sau bun. Solicitarea la serviciile sale poate fi refuzată de transportator numai dacă există un motiv întemeiat¹. La rândul lor, pasagerul, expeditorul și destinatarul sunt obligați să respecte instrucțiunile transportatorului, cum ar fi măsurile de siguranță, conduita în mijlocul de transport, ambalarea și încărcarea mărfurilor.

Cu toate că nu este obligat să transporte orice categorii de bunuri, transportatorul le poate prelua în anumite condiții. Transportul poate avea ca obiect documente, sume de bani în numerar, titluri de valoare, bijuterii sau alte bunuri de mare valoare. În cazul în care expeditorul este de rea-credință, încercând să eludeze regimul special al transportului, dispozițiile art. 1.988 alin. (2) C. civ. prevăd o reglementare de protecție în favoarea transportatorului².

8. Autonomia contractului de transport

Indiferent de modul de transport și de obiectul prestației, contractul de transport este autonom. Raporturile rezultate din contractul de transport sunt independente de cele existente între expeditor și destinatar, care provin dintr-o convenție anterioară. Cu toate că expeditorul folosește transportul pentru executarea obligației sale, contractul de transport nu este accesoriu sau auxiliar unei alte convenții. Legătura cu raportul juridic preexistent nu influențează contractul de transport, care își păstrează autonomia³.

În realizarea activității de transport, operațiunea juridică prezintă elemente ale altor categorii de contracte, precum vânzarea, închirierea,

¹ De exemplu, caracterul periculos al bunului, valoarea prea mare a bunului, starea de ebrietate a pasagerului.

² A se vedea *infra*, cap. II, pct. 5.7.

³ A se vedea E. Cristoforeanu, *op. cit.*, pp. 78 și urm.; O. Căpățină, *op. cit.*, p. 34.